

Augenblick Mal! 2009

L'aparador de l'escena teatral infantil i juvenil d'Alemanya

Jordi Auseller Roquet

Aquest article s'emmarca en el projecte d'intercanvi actiu entre el teatre infantil i juvenil de Catalunya i Alemanya que des del 2008 es desenvolupa entre el Goethe-Institut de Barcelona, la Fundació Xarxa d'Espectacle Infantil i Juvenil de Catalunya, jo mateix i diferents institucions d'Alemanya, entre elles el Centre de Teatre Infantil i Juvenil. La seva elaboració ha estat possible gràcies a l'ajut del Goethe-Institut de Barcelona i l'organització del festival Augenblick Mal!

Després de sis dies intensos de festival, l'Augenblick Mal!, la Trobada de Teatre Infantil i Juvenil Alemany, va abaixar el teló el passat 10 de maig. El certamen, que el Centre de Teatre Infantil i Juvenil organitza amb periodicitat biennal des del 1989 en cooperació amb el Theater an der

Parkau-Junges Staatstheater Berlin, va tancar la seva desena edició amb un balanç molt positiu i una notable aflluència de públic i de professionals, els quals es van desplaçar fins a la capital alemanya, van omplir els diferents teatres (17 en total) i van convertir la ciutat, un any més, en una gran festa de les arts escèniques adreçades al públic més jove.

El festival va refermar la seva aposta per la qualitat i l'originalitat del teatre infantil i juvenil i, sobretot, per unes companyies que, com totes les que han tingut el privilegi de participar al llarg de les deu edicions anteriors i després de superar un rigorós procés de selecció, van trobar en aquest espai una plataforma ideal per poder mostrar les seves noves creacions escèniques. La direcció artística

ca, integrada per deu curadors i curadores, persones totes elles amb una llarga i reconeguda trajectòria professional dins el sector, va apostar per allò que singularitza l'essència d'aquesta trobada, el teatre per a infants i joves d'avui, entès amb una mirada àmplia, renovadora, plural, amb espectacles de formats molt diferents i poc convencionals.

Al mateix temps, aquesta edició de l'Augenblick Mal! va mostrar clarament la seva voluntat perquè tant aquest com qualsevol altre festival de teatre esdevingui, tal com es llegeix a l'últim anuari de l'ASSITEJ, un lloc de «celebració de la diversitat cultural» (i, hi podríem afegir, artística), la qual no tan sols va estar present en tots els espectacles programats sinó que també es va posar de manifest entre els assistents, tant del públic general com del professional. En aquest sentit, doncs, el certamen va fer palès, un any més, que és l'aparador per excel·lència a escala nacional de l'escena teatral infantil i juvenil actual, i que assumeix amb escreix el repte que això comporta i mostra el treball de companyies que

experimenten i busquen noves dramaturgies. Així, durant els sis dies de festival, es van poder veure vint-i-dos espectacles de vint-i-dues companyies, de les quals dues eren internacionals, una provinent del Canadà i l'altra de l'Iran.

Però l'Augenblick Mal! no només va reforçar el seu paper de referent nacional de les arts escèniques per al públic jove, també es va configurar com l'espai idoni per a la trobada i el diàleg entre experts i professionals del sector (organitzadors de festivals, programadors, dramaturgs, investigadors, actors, pedagogs teatrals etc.), tant de l'àmbit nacional com estranger. Aquest caràcter de punt de trobada i de festival internacional es va posar en relleu amb una presència destacada de professionals alemanys, així com amb un augment notable dels que provenien de l'estranger, que es va evidenciar en la gran participació als dos programes internacionals del festival, *Explore Germany!* i *Next Generation*. Aquest fet permet augurar, doncs, unes bones perspectives de futur per a l'intercanvi actiu entre el teatre infantil i

juvenil d'Alemanya i el d'altres països d'arreu del món.

LA PROGRAMACIÓ

La programació oficial del festival estava integrada per dotze companyies que van dur a la capital alemanya dotze muntatges, dels quals deu van ser estrenes absolutes. En aquest apartat cal destacar que dues de les estrenes corresponien a les dues companyies estrangeres. Així mateix, enguany, i a fi d'enriquir el programa oficial, es va dur a terme la programació complementària *Berlin*¹⁰, amb què l'organització va voler oferir una aproximació a l'actual paisatge teatral infantil i juvenil de Berlín. D'aquesta manera, deu teatres prou representatius de la ciutat d'un total de vuitanta, entre ells el GRIPS Theater, la schaubühne am lehniner platz, el Theater Strahl, la Neuköllner Oper i el Deutsches Theater, van obrir les seves portes als assistents al festival per tal de mostrar-los una obra de la seva programació regular per a públic infantil i/o juvenil. A més, després de la representació, i amb l'objectiu d'incen-

tivar el debat entre el públic i la companyia, hi havia la possibilitat de participar en un col·loqui sobre alguns aspectes de l'obra interpretada. Durant aquestes xerrades, que comptaven amb la presència d'un moderador i de membres de l'equip artístic de l'espectacle, també es brindava als assistents l'oportunitat de conèixer el projecte artístic del teatre en qüestió. Així doncs, en total, l'Augenblick Mal! va ser l'aparador de vint-i-dues companyies nacionals i internacionals —entre la programació oficial i la complementària— que van fer a Berlín un total de cinquanta funcions. Pel que fa a l'assistència de públic, gairebé tots els espectacles que es van representar al llarg del festival van haver de penjar el cartell de ple.

ELS ESPECTACLES

La Trobada de Teatre Infantil i Juvenil Alemany, que l'any en què es compleixen vint anys de la caiguda del mur de Berlín i la consegüent obertura de fronteres ha celebrat la seva desena edició, ha tingut un paper decisiu a l'hora d'apropar artistes

de les dues Alemanyes, l'oriental i l'occidental, al llarg d'aquestes dues últimes dècades, sobretot com a plataforma per tal de donar a conèixer les respectives concepcions del teatre infantil i juvenil i com a fòrum de discussió al voltant de qüestions estètiques. Per a aquesta desena edició, una comissió mixta formada per deu representants va nominar un total de vint obres destacades, entre infantils i juvenils, d'una gran qualitat. D'aquestes, posteriorment se'n van seleccionar només deu, cinc d'infantils i cinc de juvenils, per tal de participar a l'Augenblick Mal! Es tracta d'obres representatives del teatre per a infants i joves que es fa avui dia a Alemanya, les quals, alhora, amb les seves diferents temàtiques i estètiques, posen de manifest una determinada identitat artística. Durant el procés de selecció, els curadors i curadores van poder corroborar sobretot dues tendències que s'han anat desenvolupant al llarg de vint anys de teatre infantil i juvenil a l'Alemanya unificada: la dissolució de les fronteres entre els gèneres i la transgressió dels límits i de les convencions teatrals. A més de la caiguda de murs geogràfics

i polítics, doncs, quins «murs artístics» s'han enderrocats? Quines noves «fronteres» s'han obert per al teatre infantil i juvenil?

Actualment, dins l'escena teatral alemanya, cada vegada hi ha més companyies que volen apropar l'experiència de les arts escèniques al públic més petit de tots. Aquest és el cas, per exemple, del grup Florschütz & Döhnert (Berlín) que van presentar *Rawums* (:), un espectacle de durada reduïda per a infants a partir de dos anys, pensat per a la proximitat i la interrelació entre l'artista i el públic, i concebut per estimular els sentits. Així, mitjançant molt pocs objectes escènics, va aconseguir apropar a petits i grans, d'una manera poètica, intensa i singular, un tema tan apassionant com és el de la força de la gravetat.

Tot i el domini del teatre de text als escenaris, el teatre dansa va reafirmant cada cop més la seva posició dins el panorama escènic per a infants i joves. Una mostra d'aquesta tendència fou l'estrena de *Hell on Earth*, una proposta encarada al públic jove de la coreògrafa i ballarina

argentina Constanza Macras i la seva companyia Dorky Park (Berlín). Aquest espectacle abordava el sempre turbulent pas de l'adolescència a l'edat adulta amb la societat multicultural d'avui de fons, on les relacions interpersonals encara es fan més difícils quan, a més dels problemes habituals d'identitat i gènere, s'hi afegixen els prejudicis de la immigració. Un muntatge multidisciplinar, arriscat, intens, ple d'humor i de ritmes trepidants, en què abundaven les acrobàcies de *breakdance*; una amalgama, doncs, de dansa, teatre, vídeo, cinema i música en directe, que, a més, posava de manifest una tendència a l'alça dins l'escena actual: el treball de ballarins o acrobates professionals amb adolescents i joves aficionats, que amb el seu llenguatge del carrer aconseguïen aportar a les obres la dosi necessària d'emoció i espontaneïtat.

Aquest treball conjunt de diferents companyies, amateurs i professionals, també es va posar de manifest a *Next Level Parzival*, una coproducció entre la Triennial del Ruhr d'Essen i el Junges Theater Basel (Suïssa).

L'impacte de les noves tecnologies i la influència de l'entorn mediàtic sobre el món de l'escena actual resultaven aquí evidents, ja que es tractava d'un espectacle que interrelacionava el teatre amb el món virtual dels jocs d'ordinador i el fenomen Second Life. L'obra recreava, de forma molt original i a cavall entre el realisme i la fantasia, les aventures de Perceval, cavaller de la cort del rei Artús, abocat a la recerca d'uns ideals tant profans com espirituals. Ambientada en una estètica contemporània cibernetica i de còmic de ciència-ficció, l'espectacle aconseguia amb escreix transmetre al públic la sensació d'estar davant de la pantalla d'un ordinador, sobretot gràcies al magnífic decorat sonor i a la impressionant actuació, plena d'insòlites acrobàcies i combats aferrissats.

Al costat del teatre dansa, el teatre musical, i sobretot l'òpera, s'erigeix també com a forma emergent dins l'escena alemanya actual. L'exemple més representatiu d'aquesta tendència que es va poder veure durant el festival fou *Das Kind der Seehundfrau* (*El fill de la dona foca*), una

adaptació d'un conte popular inuit, amb què la companyia del Nationaltheater Mannheim-Junge Oper ha volgut explorar les possibilitats estètiques del teatre de text per a infants, acostant-se a l'òpera i la música escènica —totes les composicions duïen la firma de la percussionista de música clàssica contemporània Robyn Schulkowsky. Així doncs, a través d'aquesta proposta també es va posar de manifest un fenomen rellevant dins el teatre infantil i juvenil d'avui: les fronteres entre els gèneres són cada vegada més permeables.

La permeabilitat i la difusió dels límits entre el teatre per a infants i joves i el teatre per a un públic adult també són fenòmens que cal remarcar. Segons molts observadors, en l'escena actual es percep una actitud de respecte vers el treball de l'altre i finalment sembla que s'ha aconseguit un consens i una complicitat entre professionals d'una i altra banda, fet que sens dubte fa bé al sector en general. El teatre infantil i juvenil hi surt guanyant especialment quan l'impuls artístic prové de col·legues que treballen a la primera divisió del

teatre d'adults. Aquesta complicitat es veu reflectida sobretot en les escenificacions que es troben al llindar entre el teatre per a joves i el teatre d'adults, com ara dos dels espectacles que es van estrenar durant el certamen, *Hikikomori* i *Siebzehn* [Disset]. Ambdues produccions són un fet notori del que d'un temps ençà sembla una pràctica comuna i habitual en qualsevol teatre institucional alemany, és a dir, el fet d'abocar-se cada vegada amb més intensitat i freqüència al públic jove.

D'aquesta manera, la companyia del Thalia Theater d'Hamburg va portar a l'escenari *Hikikomori*, del jove escriptor austríac Holger Schober (1976). Aquesta peça, originàriament concebuda per a tres personatges, es va presentar en forma de monòleg, durant el qual H. explica per què ha decidit recloure's a la seva habitació i renunciar a qualsevol contacte amb la vida exterior. En aquest sentit, l'obra es fa ressò d'un fenomen cada cop més alarmant entre les generacions joves i que fins ara semblava exclusiu del Japó, però que en realitat no para de créixer i expandir-se a la

resta del món. Es tracta del drama de l'aïllament de molts adolescents i joves japonesos, els anomenats *hikikomori*, que, aclaparats per unes normes socials rígides i per la competitivitat en la societat actual, s'autoaïllen i es dediquen exclusivament a mirar la televisió, entretenir-se amb videojocs o navegar pel ciberespai.

Per la seva part, la companyia del Junges Schauspielhaus de Düsseldorf va presentar *Siebzehn* [Disset], muntatge basat en el text de la jove dramaturga Juliane Kann (1982) i clar exemple del teatre que es nodreix de la realitat dels joves, el qual requereix un accés directe i ràpid a la temàtica per part de l'espectador. Aquesta particularitat determina considerablement l'estructura de les posades en escena, que en aquesta proposta es traduïa combinant el ritme frenètic amb els moments de reflexió, les agressions verbals al costat de les paraules de tendresa i afectuositat, la presència d'una forta càrrega eròtica i l'ús de substàncies fluides i viscoses. L'espectacle, noranta minuts de pubertat extrema, abordava preocupacions freqüents entre els jo-

ves, com ara l'amistat, l'amor, la sexualitat, les drogues, la xenofòbia, la recerca de la identitat, els conflictes familiars..., totes elles d'interès vital sobretot als disset anys. En resum: el despertar de la primavera, any 2009.

No obstant això, la complicitat entre teatre juvenil i teatre d'adults a què fèiem referència més amunt no és un fenomen exclusiu d'aquests dos àmbits, sinó que també s'esdevé amb freqüència en el teatre infantil. Un exemple d'això es va poder veure en el muntatge *Der Räuber Hotzenplotz* [El bandoler Setcoltells], una coproducció del col·lectiu d'Hamburg Showcase Beat Le Mot, el Theater an der Parkaue–Junges Staatstheater (Berlín) i el Forum Freies Theater (Düsseldorf). Basada en el conte clàssic de la literatura infantil alemanya escrit per Otfried Preussler (1923), aquesta proposta recreava les aventures de l'enginyós Kasper, personatge tradicional del teatre de titelles, i el seu ingenu i inseparable amic Seppel, que aquí s'enfrontaven al terrible bandoler Setcoltells. Formats a l'Institut de Ciències Teatral Aplicades de la Universitat de

Gießen, dirigit actualment per Heiner Goebbels, els Showcase Beat Le Mot van oferir un espectacle que responia a l'anomenat teatre postdramàtic, en clau de *performance* i, per tant, amb una estètica singular i del tot inusual, és a dir, utilitzant un llenguatge escènic que trencava amb la conservadora estructura narrativa tan freqüent en els contes per a infants adaptats al teatre, i al qual s'unien coreografies, màgia, titelles, projeccions videogràfiques, *ragga* en directe amb lletres enganxoses i, sobretot, una gran dosi de transgressió. D'aquesta manera, el públic va poder gaudir d'una proposta directa i amb un fort component lúdic, amb uns personatges caracteritzats amb un vestuari utilitzat com a element distanciador i il·lustratiu i que contínuament sortien del seu paper, comentant i/o argumentant l'acció i trencant així les fronteres físiques entre actors i espectadors. L'escenari, giratori i sense artificis ni il·lusions, deixava veure l'esquelet dels decorats i els mitjans tècnics utilitzats. En conjunt, doncs, un muntatge sorprenentment innovador que va convèncer petits i grans.

L'adaptació teatral de textos narratius com ara el conte i la novel·la és un fenomen usual i habitual del teatre infantil i juvenil. En aquest sentit, i al costat de *Der Räuber Hotzenplotz*, al llarg del festival es van poder veure tres muntatges més que adaptaven obres conegudes del gènere narratiu. D'una banda, la peça adreçada a un públic jove *Der Schimmelreiter* [El genet del cavall blanc], que el reconegut i prestigiós dramaturg i director suís Beat Fäh va escriure per a la companyia de la Schauburg-Theater der Jugend de Múnic a partir de la novel·la breu homònima de Theodor Storm (1817-1888). I de l'altra, *Schwarz wie Tinte* [Negre com la tinta] de la Theaterhaus Ensemble de Frankfurt, una revisió de *La Blancaneu* caracteritzada per la narrativa teatral que reunia sobre l'escenari dues actrius, una mare i una filla adulta, per tal d'explicar el cèlebre conte dels germans Grimm, tot i que d'una forma molt poc convencional. Junt amb el fet que entre les dues interpretaven els disset personatges del conte, en aquesta proposta cridava l'atenció l'ús d'una doble dramaturgia, és a dir, a part de la història co-

neguda per tothom, existia un altre nivell en què les dues intèrprets, fora del seu personatge, reflexionaven sobre determinats aspectes de la història. També la companyia Theater Couturier & Ikkola (Berlín/Dresden) va partir d'un conte, en aquest cas del popular il·lustrador alemany Wolf Erlbruch (1948), per crear *Ente, Tod und Tulpe* (*L'ànec, la mort i la tulipa*), una acurada, poètica i original proposta escènica realitzada amb titelles i actors, que versava sobre un tema delicat i en moltes ocasions titllat de macabre: la mort.

ELS ACTES PARAL·LELS: TROBADES I XERRADES

A fi de fomentar el debat estètic entre les persones assistents, es van organitzar diverses activitats paral·leles, com ara un seguit de xerrades al voltant de totes les obres exhibides durant el certamen, una discussió organitzada conjuntament amb el festival tt09 (Theatertreffen) i que amb el títol *Afinitats electives* volia posar de manifest el fenomen actual de la descoberta del públic jove per part del

teatre institucional alemany, així com la presentació del panorama teatral a l'Orient Mitjà i a l'Amèrica del Nord arran de les dues produccions internacionals convidades, *Bacheheie Khaskestari* (*Grey Children*) del Nanoarook Theater d'Isfahan i *Kiwi* de la Compagnie Daniel Danis Arts/Sciences del Quebec. També en aquest context es van presentar les publicacions més recents sobre el teatre infantil i juvenil d'Alemanya, entre elles *Theater und Schule*, que explora el model de col·laboració singular entre teatre i escola, i *Theater von Anfang an!*, un estudi que analitza l'estat actual de la recerca al voltant del teatre per i amb infants de 0 a 5 anys.

EL DIÀLEG INTERNACIONAL

Per tal de promoure el diàleg internacional, durant el festival es van desenvolupar, d'una banda, el programa *Explore Germany!*, que va reunir especialistes i professionals del teatre infantil i juvenil d'arreu amb l'objectiu de fomentar i intensificar l'intercanvi d'experiències i la col·labora-

ció en l'exhibició i producció d'espectacles per a infants i joves. En aquest context, cal destacar, segons l'organització, la bona acceptació d'aquest programa que va néixer el 2007 i que ha donat mostres de consolidació en aquesta edició del festival. D'altra banda, el certamen també va acollir el programa Next Generation, amb el suport del Ministeri Federal de Joventut, que va permetre la trobada a Berlín de vint joves artistes emergents provinents de diferents països europeus, entre ells, Bulgària, Dinamarca, Croàcia, França i Polònia.

ELS PREMIS ASSITEJ

Amb l'objectiu de reconèixer el treball i el compromís de personalitats tant nacionals com internacionals del camp del teatre infantil i juvenil professional, l'ASSITEJ (Associació Internacional de Teatre per a Infants i Joves) concedeix durant l'Augenblick Mal!, en col·laboració amb el Centre de Teatre Infantil i Juvenil, diferents premis que gaudeixen d'un important reconeixement, sigui en l'àmbit artístic, científic, periodístic o de la políti-

ca cultural. D'aquesta manera, i per desè any consecutiu, es van lliurar els Premis ASSITEJ, i per quarta vegada, els Premis ASSITEJ al Millor Organitzador, mitjançant els quals es vol distingir i reconèixer la tasca que duen a terme professionals de la gestió cultural en l'àmbit del teatre per a infants i joves. Els noms dels guanyadors es van donar a conèixer durant la gala de l'ASSITEJ, que, com ja és tradicional, se celebra a l'equador del festival. En primer lloc, el jurat va decidir per unanimitat atorgar un dels Premis ASSITEJ a Horst Hawemann, el qual ja abans de la reunificació de les dues Alemanyes havia estat un dels autors, directors i professors de teatre més rellevants de l'antiga RDA i que encara avui és un agitador incansable de l'escena teatral per a infants i joves d'Alemanya. En segon lloc, el jurat es va decantar igualment pel dramaturg holandès Ad de Bont, des de fa més de vint anys un dels escriptors de teatre infantil i juvenil més respectats i representats als escenaris alemanys. De Bont és un testimoni patent de la forta influència que exerceixen alguns autors estrangers sobre el teatre per a in-

fants i joves d'Alemanya. Finalment, el Premi ASSITEJ també va recaure en l'Helios Theater Hamm, una companyia que des de la seva fundació a Colònia l'any 1988 i el seu posterior trasllat a la ciutat de Hamm ha influït de forma decisiva en el paisatge teatral infantil i juvenil al land de Rin del Nord-Westfàlia. El Premi ASSITEJ al Millor Organitzador se'l va endur, entre altres organitzacions de gestió cultural, la comissió organitzadora de l'Starke Stücke, un prestigiós festival internacional de teatre per al públic més jove que, des del 2001, té lloc cada any a Frankfurt i a diverses localitats de la zona Rin-Main.

*Jordi Auseller Roquet
és germanista i especialista
en teatre infantil i juvenil.*